Antti Kauhanen

22.3.2024

HE 8/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammatti-tutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Aikuiskoulutustuen vaikutukset opintoihin, ansioihin ja työllisyyteen

Aikuiskoulutustukea on arvioitu kahdessa tilastollisessa tutkimuksessa Kauhanen (2021) ja (Seuri, 2023).

Seuri osoittaa, että aikuiskoulutustuella ei ole vaikutusta uusien opintojen aloittamiseen. Tämä analyysi perustuu vuoden 2010 aikuiskoulutustuen uudistukseen. Tämä uudistus loi selkeän kohderyhmän, jolla aikuiskoulutustuki piteni huomattavasti (he, joilla oli kahdeksan vuoden työhistoria) ja vertailuryhmän, jolla aikuiskoulutustuki poistui (he, joilla oli kuuden vuoden työhistoria). Aikuiskoulutustuen käyttö kasvoi kohderyhmässä huomattavasti, mutta uusien opintojen aloittaminen lisääntyi samalla tavalla kuin vertailuryhmässä. Mielestäni tämä on uskottava tapa arvioida aikuiskoulutustuen vaikutusta uusien opintojen aloittamiseen.

Kauhasen tulokset näyttävät, että aikuiskoulutustuki lisäsi tutkintojen suorittamista ja ammatinvaihtoja, mutta ei vaikuttanut tuloihin tai työllisyyteen kuusi vuotta aikuiskoulutustuella aloittamisen jälkeen. Tämä analyysi perustuu tilastolliseen kaltaistamiseen, jossa aikuiskoulutustukea saaneille haetaan Tilastokeskuksen rekistereistä verrokki, joka näyttä samalta demografisten tekijöiden sekä työ- ja koulutushistorian kannalta.

Ei ole selvää, miksi kouluttautumista koskevat tulokset poikkeavat näiden tutkimusten välillä: Seurin tulokset ovat negatiivisempia aikuiskoulutustuen kannalta kuin Kauhasen. Tutkimusasetelmaltaan Seurin tutkimusta voidaan pitää luotettavampana.

Näiden tutkimusten pohjalta aikuiskoulutustuen vaikutukset opintoihin, ansioihin ja työllisyyteen ovat vähäiset. Tukikauden aikana tietysti ansiot ja työllisyys laskevat, mutta tukikauden jälkeen ansiot ja työllisyys eivät poikkea juuri vertailuryhmästä.

Kauhanen kuitenkin havaitsee, että matalammin koulutetuilla ja julkisella sektorilla vaikutukset ansiotuloihin voivat olla positiivisia kuusi vuotta aikuiskoulutustuella aloittamisen jälkeen. Matalammin koulutettuja koskeva tulos on yhdenmukainen Suomea koskevien tulosten kanssa, jotka osoittavat, että aikuisena suoritetuista tutkinnoista ansiovaikutukset ovat sitä suurempia mitä matalampi lähtökoulutustaso on (Kauhanen ja Virtanen, 2021).

Aikuiskoulutustuen vaikutuksia on myös selvitetty Työllisyysrahaston teettämässä kyselyssä. Tällaiset kyselyt eivät kuitenkaan mahdollista vaikutusarvioiden tekemistä. Vaikutusarviot edellyttävät aina jotain menetelmää sen arviointiin, mitä henkilöille olisi tapahtunut ilman toimenpidettä. Itsearviot eivät anna tästä luotettavaa kuvaa.

Miten yhteiskunnan tulisi tukea aikuiskoulutusta?

Teknologinen kehitys, globalisaatio ja väestön ikääntyminen muuttavat ammattirakenteita sekä työn tekemisen tapoja. Yksilötasolla nämä muutokset johtavat tarpeeseen päivittää osaamista. Jatkuva oppiminen nähdäänkin keskeisenä tapana sopeutua työmarkkinoita kohtaavaan murrokseen (OECD, 2021).

Aikuiskoulutus sisältää kuitenkin useita piirteitä, joiden vuoksi ei ole selvää, kuinka merkittävät jatkuvan oppimisen taloudelliset hyödyt ovat. Ensinnäkin, aikuisten kohdalla koulutukseen osallistumisen ajalta menetetyt työtulot voivat olla merkittäviä. Toiseksi, aikuisten tuleva työura on myös ilmeisistä syistä nuoria lyhyempi, joten koulutuksen hyötyjä ehditään kerätä lyhyemmältä ajalta. Kolmanneksi, aikuiskoulutus kasautuu voimakkaasti: Kouluttautuneet kouluttautuvat yhä enemmän ja erityisesti perusasteen varassa olevat eivät osallistu aikuiskoulutukseen. Tämä on ongelmallista siksi, että perusasteen varassa olevat hyötyisivät koulutuksesta eniten.

Yhteiskunnan on perusteltua tukea aikuiskoulutusta, jonka yhteiskunnalliset hyödyt ylittävät sen kustannukset ja joka ilman yhteiskunnan tukea jäisi toteutumatta. Todennäköisimmin tämä toteutuu matalasti koulutettujen ja koulutustasoaan nostavien osalta. Kustannuksia voidaan myös alentaa kohdentamalla tuki lyhytkestoisiin täydentäviin ja pätevöittäviin koulutuksiin, jotka voi suorittaa työn ohessa tai siihen limittyen. Jos uusia tukimuotoja otetaan käyttöön, tulisi käyttöönotto tehdä niin, että tuen vaikutuksia voidaan arvioida luotettavasti.

Lähteet

Kauhanen, A. (2021). *The effects of an education-leave program on educational attainment and labor-market outcomes*. *Education Economics, 29*(6), 651-669.

Kauhanen, A. ja Virtanen, H. (2021). Heterogeneity in labor market returns to adult education. Etla Working Papers No. 91.

OECD. (2021). *Oecd skills outlook 2021*. Paris: OECD Publishing.

Seuri, A. (2023). Jatkuvan oppimisen tukien ja etuuksien selvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2023:13, No. 9522639478.